

KAPITOLA 4

BLÍŽÍCÍ SE NEBEZPEČÍ

KDYŽ NA ZÁMEK ITTER 2. KVĚTNA ROKU 1943 PŘIJELI první francouzští vězni, německá válečná mašinérie se již musela vyrovnat i s určitými neúspěchy. Ty ale zatím nijak neovlivňovaly situaci přímo ve „Velkém“ Německu – jednalo se především o východní frontu, severní Afriku a Středomoří. V průběhu následujících dvou let se ovšem fronta k zámku Itter významně přiblížila. Spojenecká vojska se blížila hned z několika směrů současně. Budoucnost byla v důsledku toho nejistá a pro vězněné politiky paradoxně i více nebezpečná.

Sovětské vítězství u Stalingradu v lednu roku 1943 a zničení německé 6. armády připravilo půdu pro zdánlivě nezadržitelný postup Rudé armády západním směrem. Sovětský svaz si svou strategickou výhodu pojistil rozdrčením posledního významnějšího německého protiútku na východní frontě – v bitvě u Kurska, která proběhla v červenci a srpnu roku 1943. Od té doby Němci dosahovali pouze dílčích strategických úspěchů a naopak byli nuceni ustupovat prakticky na celé frontě táh-

noucí se od Baltského až k Černému moři. Sovětská vojska Němce vytlačila z Ukrajiny, Běloruska i části vlastního Ruska, kterou Němci původně okupovali. Na jaře roku 1945 již Rudá armáda osvobodila i Bulharsko, Rumunsko, Polsko, Československo, Maďarsko a pobaltské státy, část Jugoslávie a většinu východního Německa. Sebastian Wimmera i jeho podřízené ale zcela jistě nejvíce znepokojovalo to, že posledního dubna roku 1945 se vojáci 3. ukrajinského frontu,¹ jemuž velel maršál Fjodor Tolbuchin, údajně nacházeli jen asi 40 kilometrů od zámku Itter východním směrem.

Situace v oblasti jižně od rakouského Tyrolska nevypadala o mnoho lépe. Spojenci nejdříve vytlačili německé vojáky ze severu Afriky a pak v srpnu roku 1943 dobyli i Sicílii. V září se americké a britské jednotky vylodily v Salernu na italské pevnině a zahájily útok severním směrem, jemuž se ovšem Němci houževnatě bránili. Tlak Spojenců ale neustával, a tak 4. června roku 1944 padl Řím. Bologna se vzdala 21. dubna roku 1945 a o šest dní později následoval Milán. Veškeré německé síly na území Itálie se vzdaly 29. dubna. Tento vývoj umožnil generálporučík Geoffreymu Keyesovi z amerického II. armádního sboru zaútočit na Brennerský průsmyk – nejpřístupnější z tradičních spojníc mezi Itálií a Rakouskem, která se nachází pouhých 75 kilometrů jihozápadně od zámku Itter.

Západním a severozápadním směrem odtud představoval největší hrozbu pro německou nadvládu nad Tyrolskem generálporučík Alexander M. Patch a jeho Sedmá armáda.² Sedmá armáda se podílela již na dobytí Sicílie³ v červenci a srpnu roku 1943 a v srpnu roku 1944 uskutečnila společně s jednotkami Svobodných Francouzů operaci Dragoon – obojživelný útok na pobřeží jižní Francie. Sedmá armáda si i přes tuhý německý odpor proktestila cestu pohořím Vogézy a podél hranic se Švýcarskem postupovala severním směrem k Alsasku-Lotrinsku, kde v zimě na přelomu let 1944 a 1945 narazila na dobře bráněnou obrannou linii. Na jaře roku 1945 se ovšem Spojencům podařilo překročit řeku Rýn a následně

postoupit na území jižního Německa. Přitom obsadili řadu významných měst, například Worms, Saarbrücken, Mannheim, Norimberk a Mnichov. 30. dubna již některé jednotky Sedmé armády operovaly na území Rakouska, ovšem jádro Patchovy armády se nacházelo poblíž historické hranice mezi Německem a Rakouskem na úseku dlouhém asi 120 kilometrů. Některé jednotky americké armády již byly od bran zámku Itter vzdáleny sotva 25 kilometrů.

TAŽENÍ SEDMÉ ARMÁDY do Tyrolska do určité míry souviselo s informacemi zpravodajských služeb, které začaly počínaje rokem 1943 registrovat zvěsti o tak zvané „alpské pevnosti“, která měla údajně vzniknout v části jižního Německa a severozápadního Rakouska.

Hitler a jeho věrní se údajně chystali v tomto prostoru opevnit v případě, že by se k nim válečná štěstěna obrátila zády. Měly se zde nacházet obrovské podzemní úkryty s dostatkem zbraní, střeliva, potravin i paliva. Tyto prostory měly být důmyslně maskovány a navzájem propojeny, takže by v nich jejich obránci mohli vzdorovat několik měsíců nebo dokonce let.

V lednu roku 1945 se sice již představitelé spojeneckých zpravodajských služeb nedomnívali, že by se tyto zvěsti mohly zakládat na pravdě, nicméně byli si dobře vědomi toho, že rakouské Alpy jsou samy o sobě přírodní pevností – se svými horskými velikány, prudkými bystřinami a úzkými klikatými silničkami, takže útok na tuto oblast bude i bez vybájených podzemních komplexů značně obtížný. Možnost, že by se ustupující německé jednotky v Alpách vzchopily k poslednímu odporu, vrchního velitele spojeneckých vojsk generála Dwighta D. Eisenhowera natolik znepokojovala, že z obsazení významných rakouských horských průsmyků – především těch tyrolských – učinil klíčovou součást svého bojového plánu.⁴

Eisenhowerův plán postupu na území Rakouska vycházel z využití dvou bojových uskupení: Třetí armády generála George S. Pattona a 6. armádní skupiny generála Jacoba L. Deverse.⁵ Pattonovi vojáci měli

pokračovat v postupu východním směrem přes území jižního Německa, překročit hranici v okolí Salcburku, obsadit město a zajistit horské průsmyky vedoucí odtud jihozápadním směrem do Tyrolska. Následně se měli obrátit k severozápadu a v okolí Lince se setkat s postupujícími Sověty. Deversovým úkolem bylo obsadit všechny zbývající přístupové cesty do Rakouska od severozápadu a od severu. Jednalo se o průsmyk u města Bregenz východně od Bodamského jezera, který vede do Vorarlberska (nejzápadnější část Rakouska), průsmyky v okolí bavorských měst Füssen a Garmisch-Partenkirchen, které vedou k Landecku a Innsbrucku na rakouské straně, a průsmyk u Kufsteinu v údolí řeky Inn.

Devers měl k dispozici 11 divizí francouzské První armády, jíž velel generál Jean de Lattre de Tassigny, a 12 divizí Patchovy Sedmé armády. Hranice vymezující oblast působnosti obou Deversových armád vedla v podstatě od severozápadu k severovýchodu. V jejím středu se nacházelo město Füssen, které je od hranic s Rakouskem vzdáleno jen asi 5 kilometrů. Obsazení východních průsmyků spojujících Německo s Tyrolskem – včetně toho kufsteinského – bylo tedy úkolem Sedmé armády a konkrétně XXI. sboru. Tomuto sboru velel generálmajor Frank W. Milburn a k 30. dubnu jej tvořila především 3. a 36. pěší divize a 12. obrněná divize.⁶

V této fázi války tvořila zpravila čelo XXI. sboru obrněná divize a teprve za ní postupovala pěchota. Milburn proto nařídil tankistům z 12. obrněné divize, aby se pustili jižním směrem podél dálnice Mnichov-Salzburg až k bavorskému městu Rosenheim na soutoku řek Mangfall a Inn. Po obsazení tohoto města měla 12. obrněná divize s podporou pěchoty s „nejvyšším nasazením“ (Milburnovými slovy) překonat posledních 30 kilometrů, které je dělily od Kufsteinu.

Německá armáda v Bavorsku byla sice demoralizovaná, nicméně Patch ani jeho podřízení si rozhodně nedělali iluze, že postup dále do Rakouska bude snadný. Informace zpravodajských služeb naznačovaly, že německé posádky a výcviková střediska na území Tyrolska disponují poměrně vysokým počtem vojáků, kteří jsou relativně dobře vyzbrojeni a při-

praveni k boji, přestože jejich frontové zkušenosti byly minimální. Ještě znepokojivější byly zprávy o tom, že do Rakouska míří zbytky několika frontových jednotek wehrmachtu a Waffen-SS; jejich přítomnost mohla bojeschopnost místních posádek a kadetů vojenských akademií výrazně posílit. Postupující spojenecké jednotky měly sice na jednu stranu podobu jakési smyčky stahující se kolem Tyrolska, ovšem současně tím umožňovaly koncentraci zbytků německých vojsk v oblasti, která byla pro zoufalý poslední odpor nacistů mimořádně vhodná.

Při stanovování míry odporu, na nějž by XXI. sbor mohl narazit, se zpravodajští důstojníci v Milburnově štábu nejprve zaměřili na vojenské objekty a posádky, o nichž bylo známo, že se v oblasti nacházejí. V neprospěch Američanů hrála skutečnost, že v případě většiny německých jednotek v údolí řeky Inn se jednalo o tak zvané Gebirgstruppen – jednotky specializované na boj v horách. Sloužili v nich vojáci, kteří se dokonale vyznali v okolním terénu a dokázali plně využít jeho strategické výhody. Svou roli hrálo i to, že se v případě těchto jednotek zpravidla jednalo o oddíly původního Bundesheeru, které se po anšlusu v roce 1938 staly součástí wehrmachtu. Sloužili v nich tedy především Rakušané, kteří v podstatě bránili své domovy a rodiny.

Prvním významnějším městem, na nějž měli vojáci z XXI. sboru zaútočit, byl Kufstein. Jeho obranu měl údajně zajišťovat pluk horských myslivců se zkušenostmi z fronty a navíc zde mělo být přítomno i několik náhradních praporů pro pěší a dělostřelecké jednotky. Ve Wörglu, který se nachází jižně odtud, byly základny dvou náhradních oddílů horských myslivců, a co bylo patrně ještě horší, i výcvikové středisko wehrmachtu pro poddůstojníky horských myslivců. Instruktoři vyučující na této škole měli značné bojové zkušenosti a kromě nich zde bylo i několik set kadetů, u nichž bylo možné předpokládat, že plně využijí svých bohatých zkušeností, které nasbírali v horském terénu v Norsku, Rusku a na Ukrajině.

Dále zde byly i frontové jednotky, u nichž se předpokládalo, že do Tyrolska ustupují. Zpravodajce XXI. sboru nejvíce znepokojovaly

informace o tom, že východně, západně a jižně od Kufsteinu se měly údajně pohybovat elementy dvou divizí pancéřových granátníků Waffen-SS – 12. divize „Hitlerjugend“ a 17. divize „Götz von Berlichingen“. Navíc se objevovaly i zvěsti o minimálně jedné pěší divizi (neznámého původu), jejíž příslušníci měli údajně postupovat z Innsbrucku severozápadním směrem údolím řeky Inn. Pokud by se tyto informace zakládaly na pravdě, pak se v této oblasti mohlo nacházet více než 10 000 vojáků (včetně posádek ve městech a ve výcvikových střediscích). A pokud by ony pozůstatky frontových divizí dosud disponovaly i jen minimálním počtem obrněných vozidel, protitankových zbraní a děl, pak by představovaly velmi vážnou překážku – mohly nejen zabránit tomu, aby XXI. sbor ovládl a zajistil horský průsmyk u Kufsteinu, ale i zhatit naděje Američanů na to, že se jim Tyrolsko podaří snadno obsadit.

XXI. sbor měl ale nakonec štěstí v tom, že skutečný počet německých vojáků v údolí řeky Inn byl podstatně nižší, než naznačovaly původní odhady. Když se generálporučík Georg Ritter von Hengl 20. dubna ujímal velení na Alpské frontě Severozápad, dostal za úkol bránit horské průsmyky na asi stokilometrovém úseku fronty mezi Loferem na východě, Kufsteinem uprostřed a Innsbruckem na západě.⁸ K dispozici měl ale sotva 3 000 mužů – což zhruba odpovídá velikosti jednoho pluku.

Jeho velení sice skutečně podléhalo několik set vojáků wehrmachtu se zkušenostmi z fronty (o nichž se von Hengl domníval, že patřili k divizi pancéřových granátníků Grossdeutschland)⁹ a přibližně dvě stě velmi disciplinovaných příslušníků Waffen-SS (patrně z divize „Götz von Berlichingen“), ovšem většina jeho jednotek byla narychlo utvořena ze záložníků, jednotlivců, kteří z nejrůznějších důvodů opustili své původní jednotky, a dokonce i dezertérů, které dopadla vojenská policie. Měli sice dostatek ručních zbraní i střeliva, ovšem nemohli se spolehnout na leteckou podporu, neměli tanky a jen minimální množství vozidel a pouze devět protiletadlových děl ráže 88 mm, která byla použitelná i jako klasická děla.¹⁰ Když si von Hengl na nedostatek mužů i palebné síly stě-

žoval svému nadřízenému generálmajoru Augustu Winterovi ze štábu Oberkommando der Wehrmacht (OKW), Führungsstab B v Berchtesgadenu¹¹ – dostalo se mu uklidňující odpovědi, že jeho velení budou zanedlouho podřízeny i elementy 1. a 19. armády, které se do Rakouska rovněž stahují.¹²

Von Hengl byl profesionální voják urozeného původu, který své kvality prokázal v bojích v Polsku, Finsku a Rusku, kde velel jednotkám horských myslivců a vysloužil si řadu vyznamenání. Sice se domníval, že ubránit horské průsmyky vedoucí do Rakouska před postupem Spojenců je nemožné, nicméně pro zpomalení postupu nepřítel dále do Tyrolska byl připraven udělat vše, co bude v jeho silách. Svůj hlavní stan rozbil ve Wörglu a rychle se pustil do práce. Nejprve vytvořil pět tak zvaných Kampfgruppen (bojových skupin), které byly pojmenovány po svých velitelích. Čtyři z těchto skupin byly zodpovědné za obranu jednotlivých horských průsmyků a pátá měla zůstat v záloze. V případě všech velitelů těchto skupin – plukovníků Buchnera,¹³ Schirowského, Drücka, Forstera a podplukovníka Johanna Giehla¹⁴ – se jednalo o zkušené důstojníky jednotek horských myslivců.

Protože vlastní Innsbruck mělo bránit divizní uskupení Sever brigádního generála Johannese Böhimba,¹⁵ von Hengl vyslal svou nejzápadnější bojovou skupinu Drück do Schwazu. Jenbach, který se nachází asi osm kilometrů severovýchodně odtud, se stal základnou bojové skupiny Schirowski. O 35 kilometrů dále po proudu řeky¹⁶ byla rozmístěna skupina Buchner s centrem v Kufsteinu a asi 10 kilometrů na sever od ní, těsně za hranicemi s Německem, se v Neideraudorfu po obou březích řeky Inn rozmístila bojová skupina Giehl. Rezervní jednotka, tedy bojová skupina Forster, byla připravena ve Wörglu.

Německá rozvědka disponovala informacemi o tom, že hlavní americký útok bude veden směrem na Kufstein, a von Hengl se tedy postaral o to, aby bojové skupiny Buchner a Giehl byly nejpočetnější. Právě zde bylo soustředěno 400 ostřílených vojáků z divize Gross-Deutschland,¹⁷

100 vojáků Waffen-SS (opět pravděpodobně z divize „Götz von Berlichingen“), několik desítek důstojníků a kadetů z poddůstojnické akademie ve Wörglu, 400 horských myslivců, 200 příslušníků vojenské policie, 60 ženistů, 2 flaky ráže 88 mm, každý se 30 náboji.¹⁸ Giehl měl za úkol zpomalit postup Američanů prostřednictvím partyzánského způsobu boje, proto byla jeho skupina o něco méně početná, ovšem výrazně mobilnější.

30. dubna již byly všechny čtyři von Henglovy skupiny na svých pozicích v alpských průsmycích nebo v jejich okolí. Buchnerova a Giehlova skupina kontrolovaly okolí obou silnic vedoucích do Kufsteinu – dálnice vedoucí jižním směrem z Rosenheimu na opačné straně hranice a asi 25 kilometrů dále po proudu řeky, a obyčejné silnice vedoucí jihovýchodním směrem od bavorského Schliersee (jezero Schlier) do Landlu a Kufsteinu v Rakousku. Přestože si byl von Hengl vědom toho, že nemá dostatek mužů, tanků ani dělostřelectva, domníval se, že jeho Alpská fronta Severozápad je na americký pokus o průnik do údolí řeky Inn dobře připravena.

Naneštěstí tehdy ale nemusel počítat pouze s Američany.

NA STRÁNKÁCH TÉTO KNIHY již padla zmínka o tom, že mnozí Rakušané se vznikem „Velkého“ Německa nesouhlasili a že již brzy po anšlusu se v Rakousku začaly utvářet různé odbojové skupiny. Podobně jako v ostatních zemích okupovaných nacisty se i zde jednalo o pestrou směsici nejrůznějších politických a filozofických směrů: nacionalisté, monarchisté, socialisté, komunisté, Židé, a dokonce zločinecké organizace. Všechny je sice spojovalo přání vyhnat nacistické uchvatitele z Rakouska, nicméně jejich motivace byla velmi rozmanitá a jejich zájmy se často křížily.¹⁹

Pro rakouský protinacistický odboj jsou navíc typická určitá specifika, s nimiž se v jiných okupovaných zemích nesetkáváme – snad s výjimkou vlastního Německa. Rakušany a Němce spojuje společný jazyk, kul-

tura a částečně i historie, a proto se většina Rakušanů nesetkala s násilím a etnickými čistkami, které nacisté prováděli například ve Francii, Polsku nebo Rusku. Skutečnost, že se z mnoha Rakušanů stali přesvědčení nacisté, kteří plně podporovali ideologii a záměry Třetí říše – a také se aktivně podíleli na jejich realizaci – podzemnímu hnutí značně komplikovalo situaci. Riziko zrady ze strany přátel, sousedů nebo dokonce rodinných příslušníků bylo v Rakousku nesmírně vysoké.

Rakušané, kteří se odvážili nacistům vzepřít, ovšem naráželi i na komplikace technického rázu. Žádná rakouská exilová vláda neexistovala a až do roku 1944 zde nebyla ani žádná oficiální organizace, jejímž prostřednictvím by odboj mohl získávat morální i materiální podporu Spojenců. Zbraně, peníze nebo instrukce, s nimiž mohl počítat odboj například ve Francii nebo v Nizozemí, v Rakousku chyběly. Rakouští odbojáři tedy byli nedostatečně vyzbrojeni, izolováni a trvale se nad nimi vznášela hrozba odhalení a zatčení. Proto se zpočátku zpravidla vyhýbali ozbrojeným akcím a partyzánskému způsobu boje, který příslušníci odboje praktikovali například ve Francii, Nizozemí nebo Norsku.

Různé rakouské odbojové skupiny postupovaly ryze pragmaticky a používaly především nenásilných prostředků. Jednalo se například o distribuci protinacistických tiskovin nebo sběr zpravodajských informací, jež se následně dostávaly ke Spojencům. Současně tyto skupiny prováděly nábor nových členů a zajišťovaly jejich výcvik – jejich situace se výrazně zlepšila v okamžiku, kdy se štěstěna k německé armádě obrátila zády. Postupně také vytvářely strukturu jednotného velení, která měla jejich spícím buňkám jednou umožnit, aby vojensky vystoupily. Tyto snahy výrazně zintenzivněly poté, co byl v prosinci roku 1944 založen Provizorní rakouský národní výbor (POEN),²⁰ což bylo jakési volné sdružení představitelů různých odbojových organizací. POEN také navázal styky s expoziturou americké organizace Office of Strategic Services (OSS)²¹ ve švýcarském Bernu a díky tomu se brzy rozvinula vzájemně prospěšná spolupráce. Rakouské odbojové organizace – nyní známé pod

souhrnným názvem O5²² – poskytovaly OSS cenné zpravodajské informace o pohybu německých vojsk a jejich rozmístění v Rakousku a OSS jim posílala zbraně, peníze i styčné důstojníky.²³ Vzhledem k blízkosti Švýcarska byly právě odbojové skupiny v Tyrolsku jedněmi z prvních, jimž se této pomoci OSS dostalo.

Odboj v Tyrolsku byl podobně jako v celé zemi velmi roztráštěný. Buňky různých odbojových organizací vznikaly jak ve velkých městech (Innsbruck a Hall), tak i na venkově, v izolovaných horských údolích. Zpočátku sice působily jen v lokálním měřítku a nevytvářely ucelenější struktury, nicméně v polovině roku 1944 již byla většina z nich začleněna do struktury POEN-O5. Disponovaly sice stále větším počtem zbraní, ovšem protože se obávaly reakce nacistů a jejich dopadů na místní obyvatelstvo, nepodnikaly prakticky žádné ozbrojené útoky na německé jednotky. Namísto toho se zabývaly přípravou všelidového povstání, které mělo začít v okamžiku, kdy spojenecké jednotky vstoupí na území Tyrolska. Povstalci měli především zabránit tomu, aby ustupující německé jednotky zničily klíčové mosty a podobné objekty, zajímat a odzbrojovat nepřátelské vojáky a především chránit místní obyvatelstvo před útoky ze strany příslušníků gestapa a SS.

Tyrolští povstalci pocházeli z nejrůznějších společenských tříd – byli mezi nimi učitelé, studenti, sedláci, ženy v domácnosti a pochopitelně i důstojníci a vojáci rakouského původu sloužící u wehrmachtu. V těchto případech se jednalo především o vojáky z posádek nebo rezervních a náhradních jednotek, například Gebirgsjäger-Ersatz-Bataillonu 136 (náhradní prapor horských myslivců), jehož roty byly rozmístěny v Landecku a Wörglu a jehož velící důstojníci se prakticky bez výjimky hlásili k odboji, Reserve-Gebirgsjäger-Bataillon 137 v Kufsteinu; a Gebirgs-Artillerie-Ersatz-Abteilung 118 (náhradní oddíl horského dělostřelectva), který rovněž sídlil v Kufsteinu. S odbojem navíc sympatizovali i někteří vyučující a kadeti na poddůstojnické akademii ve Wörglu.

Vojáci rakouského původu se k odboji přidávali prakticky ze stejných důvodů – politických, kulturních i morálních – jako civilisté. Ovšem lidé ve vojenské uniformě měli zpravidla daleko více možností, jak proti třetí říši něco konkrétního podniknout. Jedním z prvních a neaktivnějších vojáků, kteří vyvíjeli odbojovou činnost, byl Friedrich Würthle. Würthle se před válkou živil jako liberální novinář, ovšem v roce 1940 byl odveden do armády a přidělen k hlavnímu Vojenskému registračnímu úřadu v Innsbrucku. Coby poddůstojník zde pracoval ve správním oddělení a měl možnost obstarávat ostatním příslušníkům odboje v řadách wehrmachtu falešné doklady a cestovní dokumenty, které jim umožňovaly nejen volný pohyb po Tyrolsku, ale dokonce i po Německu. Würthlemu se navíc podařilo navázat kontakty s různými odbojovými skupinami a postupem času se díky tomu stal jednou z klíčových postav rakouského odboje.²⁴

Podobně jako jinde v Rakousku i v Tyrolsku navázali protinacisticky naladěni rakouští vojáci užitečné kontakty s místním obyvatelstvem. Tato forma spolupráce byla vzájemně výhodná: vojáci civilistům předávali zbraně, střelivo i informace o pohybu německých vojáků a civilisté zase poskytovali útočiště dezertérům, umožňovali konání tajných konspiračních schůzek ve svých domovech a disponovali informacemi o kolaborantech spolupracujících s gestapem.

V okolí měst Kufstein a Wörgl vzniklo velmi záhy několik protinacistických buněk, z nichž některé začaly dokonce pracovat již před anšlusem.²⁵ Některé z nich sice gestapo po roce 1938 rozprášilo, ovšem po roce 1942, kdy Němci zaznamenali první vojenské neúspěchy, Rakušané velmi rychle vystřízlivěli a opět začala vznikat řada ilegálních skupin. Tyto buňky pak nejen přežily, ale dokonce dokázaly postupně navyšovat počet svých členů, což je zvláště pozoruhodné s ohledem na to, že se musely vypořádat s nebezpečím dvojího druhu – kromě razíí gestapa je mohlo ohrozit i spojenecké bombardování. Kufsteinská továrna na výrobu munice H. Kriehhof a významné seřazovací nádraží ve Wörglu se počí-

naje rokem 1943 stávaly častými cíli bombardérů B-17 a B-24 americké 15. letecké armády, které vzlétaly ze základen v Itálii. Silnice i železnice v údolí Innu přestaly být díky útokům stíhacích letounů P-38 a P-51 bezpečné. Tyto útoky si nevyhnutelně vybíraly svou daň i v řadách civilního obyvatelstva – při jednom mimořádně tragickém incidentu dne 22. února roku 1945 dopadly bomby určené pro železniční seřadiště ve Wörglu omylem na centrum města. O život tehdy přišlo třicet devět civilistů, více než sto jich bylo zraněno a řada domů ve městě poškozena nebo zcela zničena.²⁶

Představitelé odboje ovšem i přes spojenecké bombardování pokračovali ve svých aktivitách a připravovali se na příchod Američanů. V březnu roku 1945 se již ve Wörglu a jeho okolí jednalo o asi osmdesát osob, mezi nimiž byli představitelé místní samosprávy, podnikatelé, řemeslníci, dělníci, policisté i ženy v domácnosti. Oficiálním vůdcem wörgelského odboje byl obchodník Alois Mayr, který Spojence nepřestal podporovat ani poté, co 22. prosince roku 1945 při spojeneckém náletu zahynula jeho třiapadesátiletá sestra a sedmnáctiletá neteř. Mayrovým zástupcem a současně velitelem skupiny asi 20 až 30 ozbrojených civilistů byl tehdy jedenatřicetiletý Rupert Hagleitner, který se angažoval v komunální politice.

Před ním a jeho spolubojovníky stál obtížný úkol. Měli se pokusit zabránit ustupujícím Němcům ve zničení mostů a další infrastruktury, ovšem současně museli ochránit místní obyvatelstvo před pomstychtivostí gestapa a SS. Původně byli sice vyzbrojeni jen loveckými puškami, ovšem díky úzké spolupráci s rakouskými antifašisty v řadách ozbrojených sil se Hagleitnerovi a jeho spolupracovníkům postupně podařilo doplnit svůj arzenál o pušky Kar-98, které patřily ke standardní výzbroji wehrmachtu. Jejich tajné skladiště zbraní se nacházelo ve sklepě wörgelského hostince Neue Post.

Přesné a mechanicky spolehlivé opakovací pušky Kar-98 byly sice vítaným přírůstkem, ovšem Hagleitnerovi a jeho spolubojovníkům bylo jasné, že pro boj s frontovými jednotkami wehrmachtu a Waffen-SS budou

potřebovat i zbraně většího kalibru. Od rakouských dezertérů z německé armády se jim podařilo získat i několik samopalů MP-40 a ručních granátů, ovšem teprve v březnu roku 1945 Hagleitnera a wörgelský odboj kontaktoval někdo natolik vysoce postavený, že mohl zajistit moderní zbraně i jejich obsluhu. K jejich překvapení se na ně obrátil německý major jménem Josef Gangl, který měl v událostech na zámku Itter později sehrát významnou, hrdinnou a bohužel i tragickou roli.

V PŘÍPADĚ JOSEFA GANGLA (jemuž jeho přátelé přezdívali Sepp) se nezdá být pravděpodobné, že by se měl někdy přidat na stranu odboje. Pokud nahlédneme do jeho Personalakten (osobní složky)²⁷ v archivu wehrmachtu, dozvíme se, že se jednalo o svědomitého vojáka, který se vypracoval až na vyššího důstojníka a jehož si vážili jeho nadřízení i podřízení. Na čtvrté straně jeho osobní složky najdeme nepříliš kvalitní černobílou fotografii, která pochází z května roku 1940. Tehdy se ještě jednalo o třicetiletého poručíka, který vypadá jako příkladný německý důstojník – ledově chladné oči, vystupující čelist a přísný pohled. Ovšem z této fotografie pochopitelně nemůžeme poznat, co jej přimělo k tomu, že se rozhodl zradit svou vlast a zpronevěřit se své přísaze – jen proto, že se rozhodl konat dobro.

Josef Gangl se narodil 12. září roku 1910 v Obertraublingu, což je nevelké městečko na jihovýchodní periferii bavorského Řezna.²⁸ Pocházel z obyčejné, nijak zámožné rodiny. V době Ganglova narození začal jeho čtyřřidvacetiletý otec právě pracovat jako úředník v řezenské pobočce Královských bavorských státních drah. Jeho třidvacetiletá matka pracovala až do svého těhotenství na částečný úvazek v obchodě nedaleko domu, kde bydleli. Několik let po Seppově narození byl jeho otec přeložen do Peissenbergu, který se nachází asi 50 kilometrů jihozápadně od Mnichova. Ganglovi se přestěhovali a později měli ještě několik dalších dětí.²⁹ Všechny vychovávali velmi tradičně a nechali je studovat na státních školách, přestože oficiálně byli katolíky. Vláda považovala Gangla staršího za natolik významnou osobu pro státní dráhy, že v průběhu první světové

války nemusel narukovat, nicméně pro mladého Seppa byla vzhledem k poválečnému vývoji a vysoké míře nezaměstnanosti v Německu armáda jednou z mála příležitostí, jak se uplatnit. 1. listopadu roku 1928 – tedy necelé dva měsíce po svých osmnáctých narozeninách – Gangl učinil to, co již mnohokrát před ním miliony mladíků bez budoucnosti – stal se vojákem.

Německá armáda se tehdy jmenovala Reichsheer a společně s námořnictvem (Reichsmarine) tvořila Reichswehr. Tato armáda byla ovšem podstatně menší než ta, která bojovala v první světové válce. Versailleská mírová smlouva z roku 1919 limitovala velikost německé armády i námořnictva – nesměly mít více než 100 000 vojáků. Další omezení se týkala počtů a typů jednotlivých zbraní, jimiž tato armáda mohla disponovat, a typu operací, které směla provádět. Tato omezení byla také příčinou toho, že vojáky plně pohltil nudný koloběh života v kasárnách – výcvik, rutinní opakování naučených činností, čištění zbraní, údržba uniform, úklid kasáren, další výcvik. Služba v armádě ovšem Josefu Ganglovi i ostatním vojákům přinášela určité jistoty, které se později ukázaly být velmi významné. Celosvětová hospodářská krize totiž na Německo dopadla velmi tvrdě. Vojáci měli alespoň střechu nad hlavou, určitý pravidelný příjem a co do úst. A je také poměrně pravděpodobné, že Gangl – podobně jako mnozí jiní mladí lidé, kteří vyrůstali v období poválečných zmatků – podvědomě toužil po disciplíně a řádu, které mu služba v armádě přinášela.

Proč se stal Gangl vojákem sice nevíme, ovšem brzy se ukázalo, že jako voják je velmi disciplinovaný a schopný. Sloužit začal u dělostřelectva – nevíme, zda to bylo jeho přání nebo rozhodnutí jeho nadřízených. Úvodní výcvik absolvoval u 7. dělostřeleckého pluku v Norimberku. U této jednotky zůstal až do září roku 1929 a dočkal se zde prvních pochvalných hodnocení. V průběhu následujícího desetiletí v armádním kariérním žebříčku postupně stoupal. Sloužil u 5. dělostřeleckého pluku v Ulmu a později u 23. dělostřeleckého pluku v Ludwigsburgu. V listopadu roku

1938 již byl Gangl nadrotmistrem a dostal nabídku, aby absolvoval důstojnický kurz. V té době již byl ale také hlavou rodiny – v roce 1935 se oženil s prodavačkou Walburgou Renzovou z Ludwigsburgu a v následujícím roce se narodilo první z jejich dvou dětí³⁰ – dcera Sieglinde.

Ganglovy začátky v německé armádě byly patrně spíše nudné, protože spadají do období míru. V roce 1935 ovšem došlo k organizačním změnám – Reichswehr byl přejmenován na Wehrmacht a Reichsheeru se začalo říkat prostě Heer. Německý program tajného vyzbrojování v třicátých letech 20. století a nástup nacistů k moci přispěly k tomu, že německá branná moc nyní byla mnohem početnější a aktivnější. Současně s tím se také silně politizovala – vojáci a důstojníci, kteří se veřejně hlásili k myšlenkám Adolfa Hitlera, měli před sebou velmi slibnou kariéru. Gangl se podobně jako řada dalších tehdejších německých vojáků tomuto trendu velmi rychle přizpůsobil. Nevíme sice, co si o Adolfu Hitlerovi a nacistech myslel doopravdy, ovšem počínaje rokem 1935 se v jeho kádrové složce objevují fráze typu „přesvědčený nacionální socialista“ se „správnými politickými názory“.

Možná i díky tomu dostal příležitost studovat na důstojnické škole. Studium měl původně zahájit v říjnu roku 1939, ovšem protože již v září začala druhá světová válka, z tohoto plánu nakonec sešlo. Celý Ganglův pluk byl ještě před napadením Polska převelen z Ludwigsburgu do Sárska u hranic s Francií. Připojil se zde k 25. pěší divizi a zaujal postavení v blízkosti hranic, aby byl připraven na případný francouzský útok. K tomuto útoku skutečně došlo 7. září, kdy jedenáct francouzských divizí na asi třicetikilometrovém úseku překročilo hranici. Francouzi se tak pokoušeli pomoci ustupující polské armádě a doufali, že Němci budou nuceni některé jednotky převelet na západ. Plán tohoto útoku ale vykazoval zásadní vady a jeho načasování bylo nevhodné. Francouzským vojákům se sice podařilo proniknout asi 8 kilometrů na německé území a obsadit několik vesnic, z nichž se německá armáda stáhla. Toto dobrodružství ovšem trvalo jen necelé dva týdny a skončilo absolutním fiaskem. Navíc

se ani nepodařilo dosáhnout původního cíle – tedy toho, že se německé jednotky začnou přesouvat z Polska na západ.

Po tomto krátkém konfliktu, v jehož průběhu mohl Josef Gangl nasbírat první bojové zkušenosti, následovalo na západní frontě období dlouhého vyčkávání – tak zvaná podivná válka neboli *Sitzkrieg*³¹ (válka v sedě). Toto období trvalo zhruba od poloviny září roku 1939 do května roku 1940, kdy jej ukončil německý útok na Francii a Nizozemí. Tato fáze Ganglova života je současně poněkud záhadná. V jeho složce sice není ani zmínka o tom, že by při francouzském útoku utrpěl nějaké zranění, ovšem jasně tam stojí, že období od 13. září roku 1939 do 13. března roku 1940 strávil ve čtyřech různých vojenských nemocnicích – v Landau, Ludwigshafenu, Schrobenhausenu a Ludwigsburgu. Možných vysvětlení existuje hned několik – Gangl mohl být skutečně zraněn, mohl onemocnět, zranit se při nějaké činnosti, která nesouvisela přímo s bojovými akcemi, nebo dokonce v těchto vojenských nemocnicích působit v nějaké blíže neurčené funkci.

Jisté je pouze to, že tento bavorský dělostřelec v různých vojenských nemocnicích strávil celkem šest měsíců a že se 14. března roku 1940 znovu vrátil ke svému pluku. O necelé dva měsíce později byl povýšen na poručíka. Na fotografii, která při této příležitosti vznikla, vypadá velice zdravě.

Jen několik dní po svém povýšení dostal Josef Gangl příležitost, aby se mohl opět blýsknout na bitevním poli. 25. dělostřelecký pluk pod velením brigádního generála Hermanna Kruseho se podílel na operaci Fall Gelb neboli útoku na Belgii a Nizozemí, který postupně přerostl v bitvu o Francii. Gangl byl při tomto tažení velitelem předsunutého pozorovacího oddílu, který postupoval současně s jedním z útočících pluků 25. pěchotní divize a jehož úkolem bylo směřovat dělostřeleckou palbu na nepřátelské pozice, opevnění nebo jiné cíle, které by mohly ohrožovat postup pěších vojsk. Gangl byl v podstatě neustále v pohybu a daleko od děl, jimž pomáhal vybírat cíle. Vysloužil si chválu svých nadřízených,

kterí vyzdvihovali „jeho vynikající znalost dělostřelby“ a „schopnost chovat se v boji disciplinovaně“.

Německý útok na Francii a Nizozemí sice proběhl velmi rychle, ovšem v řadách útočníků si vyžádal mnoho obětí. Spojenci způsobili postupujícím německých jednotkám těžké ztráty a ani Ganglův 25. dělostřelecký pluk nebyl výjimkou. Pro případ náhrady zraněných nebo padlých mužů zde ovšem existoval Artillerie Ersatz Abteillung 25 (25. dělostřelecký náhradní prapor), který disponoval náležitě vycvičenými vojáky. Pouhých několik týdnů po francouzské kapitulaci byl Gangl vyzván, aby u této jednotky dočasně působil jako instruktor. Tato role pro něj byla nepochybně zcela ideální – coby důstojník s bojovými zkušenostmi, který v armádě prožil prakticky celý svůj dosavadní život, si patrně s mladými záložníky rozuměl lépe než důstojníci ze staré školy. Díky tomu, že v armádě začínal doslova od píky, také velmi dobře znal veškeré činnosti související s dělostřelbou a jeho bohaté zkušenosti mohly být pro budoucí dělostřelce velmi užitečné. I oni měli mimochodem již zanedlouho dostat příležitost a své čerstvě nabyté znalosti zúročit v praxi. Gangl se z Francie vrátil 7. srpna roku 1940 a po několika dnech strávených s rodinou odjel na základnu Artillerie Ersatz Abteillung 25. Ta se tehdy nacházela v Domažlicích na území bývalého Československa, které se stalo součástí třetí říše.³²

Gangl v tomto náhradním praporu působil přibližně tři měsíce – vysloužil si zde další pochvalná hodnocení svých nadřízených – a pak se i on sám vrátil zpět do školy. 25. listopadu roku 1940 zahájil studium odborného měsíčního kurzu na dělostřelecké akademii v Jüterbogu, který leží asi 60 kilometrů jihozápadně od Berlína. Po absolvování tohoto kurzu dostal oprávnění velet baterii a následně se vrátil zpět ke své původní jednotce. Jeho pluk se mezitím vrátil z Francie do Ludwigsburgu a prošel reorganizací. Jeho výstroj byla především doplněna o velký počet motorových vozidel a celá jednotka byla následně přejmenována na 25. dělostřelecký pluk (motorizovaný). Toto posílení mobility se již zanedlouho

ukázalo být velmi užitečné, protože Gangl a jeho spolubojovníci se brzy zapojili do operace Barbarossa – útoku na Sovětský svaz.

Detailní popis tohoto mohutného útoku nejsou stránky této knihy schopny poskytnout, nicméně necelé čtyři roky, které Gangl na východní frontě prožil, nás pochopitelně zajímají. O tomto období, které Gangla nepochybně hluboce poznamenalo, toho bohužel víme žalostně málo. V jeho osobní složce vojáka wehrmachtu sice najdeme základní údaje, ovšem ty nejsou zdaleka tak podrobné jako informace o třinácti předcházejících letech. Důvody jsou zřejmé: dlouhá válka měla pochopitelně vliv i na příslovečnou německou preciznost a zálibu v detailním zaznamenávání nejrůznějších údajů. Ganglovu složku bychom snad mohli přirovnat k původně barevné fotografii, která postupně šedne a ztrácí se nám před očima.

Co tedy víme o jeho nasazení v Sovětském svazu?

Když byla 22. června roku 1941 zahájena operace Barbarossa, 25. dělostřelecký pluk (motorizovaný) byl součástí Panzergruppe 1, již velel generál Ewald von Kliest a která útočila na Ukrajinu coby součást armádní skupiny Jih. Gangl po následujících deset měsících velel baterii houfnic ráže 10,5 cm (105 mm) v 3. praporu svého pluku. Podílel se mimo jiné i na obsazení Kyjeva. Boje byly velmi tvrdé – Němci se pokoušeli zničit několik sovětských armád, které se jim podařilo obklíčit. Ganglova baterie byla v neustálém pohybu – používala taktiku, která je známa pod názvem „vypal a běž“. Vojáci zastavili na příhodném místě, rozmístili svá děla a rychle vypálili na předem určené cíle nebo využili aktuálních informací svých předsunutých pozorovatelů. Pak svá děla opět připojili k nákladním automobilům a odjeli na jiné místo. Díky této taktice mohly jednotky postupující v čele – v tomto případě tanky a motorizovaná pěchota – vždy počítat s dělostřeleckou podporou a nepřítel nemohl palbu účinně opětovat. Když se Rusům konečně podařilo zjistit, odkud německá palba přichází, byli už Gangl a jeho spolubojovníci dávno pryč.

Němci sice Sovětské armádě způsobili nepředstavitelné ztráty, ovšem jejich vpád na Ukrajinu se rozhodně neobešel bez komplikací. Většina sovětských jednotek sice soustředěnému kombinovanému útoku neodolala³³ a dala se na ústup, ovšem některé se odmítaly vzdát a kladly tuhý odpor. Německé dělostřelectvo velmi často sehrálo rozhodující úlohu při odražení sovětských protiútoků a při jedné takové příležitosti se Ganglově baterii podařilo zabránit tomu, aby nepřátelská jednotka zničila německou pěchotní rotu. Podrobnosti sice neznáme, nicméně za projevenou statečnost byl Gangl 20. srpna roku 1941 vyznamenán železným křížem druhé třídy. O pět měsíců později byl povýšen do hodnosti nadporučíka a 12. února roku 1942 byl vyznamenán železným křížem první třídy. V dostupných pramenech se sice nedochovaly informace o tom, za co své druhé vyznamenání získal, nicméně můžeme předpokládat, že i v tomto případě projevil „mimořádnou statečnost“ v boji. Od té doby nosil Gangl v knoflíkové dírci své uniformy černo-bílo-červenou stužku svého prvního vyznamenání a proslulou stříbrno-černou medaili svého druhého vyznamenání měl zavěšenu na prsou.

Přibližně o dva měsíce později se v životě Josefa Gangla odehrála změna, která mu tehdy nejspíš nepřipadla nijak významná, ovšem která mu tehdy nejspíš zachránila život a způsobila, že se později dostal na zámek Itter. Jednalo se o to, že byl v rámci svého pluku převelen od klasického dělostřelectva k samostatné raketometné baterii.³⁴ Tuto jednotku tvořilo šest raketometů Nebelwerfer 41 s šesti raketami, které byly opatřeny podvozkem se dvěma koly a které bylo možné připojit za nákladní automobil. Tato zbraň dokázala v průběhu několika málo vteřin vypálit salvu nenaváděných raket. Jediná baterie mohla cílový prostor doslova zasypat množstvím vysoce výbušných zápalných projektilů.³⁵ Raketomet Nebelwerfer 41 měl pochopitelně i jisté nevýhody – jednalo se především o omezený dostřel a o sloup kouře, který prozrazoval místo, odkud střelba přichází, a umožňoval nepříteli palbu opřítovat. V případě správného použití se ovšem jednalo o velmi účinnou zbraň, která měla na sovět-

skou pěchotu i neobrněná vozidla ničivé účinky. Není sice známo, jestli měl Gangl s tímto typem zbraně nějaké předchozí zkušenosti, nicméně 24. dubna roku 1942 se stal velitelem raketometné baterie. Jím pak zůstal až do konce svého působení u 25. dělostřeleckého pluku (motorizovaného).

Tato doba byla ostatně plná převratných událostí. Němcům se sice podařilo postoupit hluboko do nitra Sovětského svazu, zničit několik armád a zajmout miliony vojáků, nicméně v době, kdy se Gangl stal velitelem raketometné baterie, se již štěstěna začala k wehrmachtu obracet zády. Německým vojákům se nepodařilo dobýt Moskvu, dosud neúspěšně obléhali Leningrad a především se museli vypořádat s první mrazivou ruskou zimou. Navíc se postupně prodlužovaly německé zásobovací trasy a sovětský odpor sílil. Ganglova jednotka náhle zjistila, že se stále častěji dostává do defenzívy. 25. dělostřelecký pluk (motorizovaný) byl podobně jako prakticky všechny německé jednotky na východní frontě po dvou letech neustálých bojů značně vyčerpán. Zraněné a mrtvé vojáky neměl kdo nahradit, zásobování vážlo a v únoru roku 1944 již byla situace v této jednotce kritická.

Kapitán Gangl (k jeho povýšení došlo v dubnu předchozího roku) se naštěstí hořkého konce svého pluku nedočkal. V listopadu roku 1943 začal působit ve štábu 4. armády. Ve své funkci byl zodpovědný za koordinaci využívání raketometů v boji a zlepšování stávající taktiky. Gangl i v tomto případě své nadřizené zaujal šíří svých znalostí a schopností, a proto se v lednu roku 1944 stal velitelem jednoho z nových raketometných praporů, které tehdy vznikaly v Německu. Díky tomu se již nevrátil na východní frontu a vyhnul se tak drtivému úderu, který zde měli Sověti wehrmachtu již zanedlouho zasadit.

Ganglovou první zastávkou bylo městečko Höchstädt an der Donau, které se nachází asi 90 kilometrů severozápadním směrem od Mnichova. Sídлил zde Werfer Ersatz Ausbildungs Abteilung 7 (7. výcvikový náhradní raketometný prapor) a Gangl se zde jako veterán z východní fronty téměř

dva měsíce dělil o své zkušenosti s odvedenci, kteří byli v mnoha případech ještě před několika týdny civilisty. Na víkendy mohl odjíždět do Ludwigsburgu a trávit čas se svou rodinou, ovšem spojenecké letecké útoky na německou železniční síť z této dvouhodinové cesty vlakem často dělaly velmi nebezpečné dobrodružství. Na počátku února Gangl opět zamířil na nové působiště – tentokrát do Belgie, kde absolvoval měsíční kurs na vojenské akademii pro velitele praporů a samostatně operujících jednotek v Antverpách.

Po zakončení tohoto kurzu dne 4. března roku 1944 Gangl odcestoval do Celle na severozápadě Německa, kde se připojil k tehdy vznikajícímu 83. raketometnému pluku.

Tuto jednotku tvořily tři prapory, z nichž dva (1. a 2.) byly vyzbrojeny 18 raketometry Nebelwerfer 41 ráže 15 cm. V každém praporu se nacházely tři baterie. Třetí prapor byl vyzbrojen 18 většími raketometry Nebelwerfer 42 ráže 21 cm. Pluk měl rovněž k dispozici 16 obrněných polopásových vozidel, jimž se přezdívalo Maultiere³⁶ („muly“). Každé z nich vezlo raketomet ráže 15 cm. Tato vozidla byla stejným dílem rozdělena mezi 1. a 2. prapor – muly v prvním praporu nesly označení „21. baterie“ a ve druhém „22. baterie“. Ganglovi bylo svěřeno velení nad jednou z baterií v 3. praporu a patrně se předpokládalo, že později převezme velení celého praporu. Ganglova jednotka společně s obdobně koncipovaným plukem Werfer-Regiment 84 tvořila Werfer-Brigade 7 (7. raketometná brigáda).³⁷

Němci již tehdy tušili, že se Spojenci chystají k velkému útoku v západní Evropě, nejspíše na pobřeží Normandie, a proto se Ganglova nová brigáda po několikátýdenním výcviku začala přesouvat na západ. Zde se měla stát součástí sil, s jejichž pomocí se vrchní velení wehrmachtu chystalo tuto ofenzívu odrazit. Cesta ovšem nebyla nijak snadná – železniční síť na západě Německa a na severu Francie se stále častěji stávala cílem útoků spojeneckých bombardérů, a proto se všechna vozidla 7. raketometné brigády musela přesouvat po vlastní ose. I tak na ně

ovšem mohly útočit nízko letící spojenecké stíhací bombardéry a navíc se vyskytly i závažné technické problémy – především u tak zvaných mul byly poruchy velmi časté. A byly tu i další komplikace: v rámci příprav na vylodění v Normandii zintenzivnili své aktivity i příslušníci francouzského odboje – některé z nich byly relativně neškodné, například výměna silničních ukazatelů, takže německé konvoje bloudily, ovšem jiné byly mnohem závažnější, například odstřelování ze zálohy nebo i klasické ozbrojené přepady.

I přes tyto komplikace a potenciální rizika se ale Werfer-Brigade 7 18. května podařilo v pořádku dorazit na shromaždiště vojsk u Beauvais – asi 80 kilometrů severozápadně od Paříže. V následujících týdnech se vojáci pokoušeli co nejlépe připravit na nadcházející bitvu – zásobili se municí a palivem, prováděli údržbu svých vozidel a snažili se neupoutat pozornost spojeneckých letců. Nedochovaly se žádné prameny, které by nám umožnily zjistit, o čem tehdy Josef Gangl přemýšlel. Měl strach? Rezignoval? Měl už dost války a zabíjení? S jistotou můžeme tvrdit pouze to, že udělal vše, co bylo v jeho silách, aby svou jednotku připravil na lité boje, které měly zanedlouho vypuknout.

Vlastní bitva začala 6. června, kdy bylo do Normandie letecky a po moři přepraveno na 156 000 spojeneckých vojáků. Werfer-Brigade 7 dostala hned následujícího dne rozkaz, aby se přesunula na pobřeží Normandie, kde britské a kanadské jednotky ohrožovaly město Caen. Tento přesun na vzdálenost 190 kilometrů trval brigádě 3 dny a v jeho průběhu si letecké útoky spojenců vybraly svou daň na životech vojáků i na vybavení. Jednotka byla po svém příjezdu do Caen podřízena velení 12. tankové divize „Hitlerjungend“ a v průběhu následujících dvou měsíců byly oba raketometné pluky prakticky nepřetržitě v akci. Gangl a jeho spolubojovníci sice houževnatou německou obranu města Caen významně podpořili, nicméně ve třetím srpnovém týdnu byl Werfer-Regiment 7 – podobně jako téměř celá armádní skupina B polního maršála Waltera Modela donucena ustoupit do tak zvané Falaiské kapsy jižně od Caen. Asi

100 000 německých vojáků hrozilo, že budou zcela odříznuti. Americké jednotky postupovaly od jihu a britsko-kanadsko-polský sbor se blížil od severu. Přeživší vojáci z Ganglovy brigády ale nakonec byli mezi 25 000 až 45 000 šťastlivci, jimž se podařilo z obklíčení uniknout ještě předtím, než se čelisti této pasti 20. srpna konečně sevřely.

Vojáci Werfer-Brigade 7 se tedy dostali do bezpečí, nicméně všechny své raketometry a bojová vozidla museli zanechat na bojišti. Jednotka se pak znovu zkonsolidovala a částečně dovybavila technikou v Prümü v oblasti Eifel na západě Německa a v polovině listopadu byla přejmenována na Volks-Werfer-Brigade 7. 16. prosince se oba pluky tvořící tuto brigádu podílely na masivní dělostřelecké přípravě, která předcházela poslední německé ofenzivě, která je známa jako bitva v Ardenách. Když útočící jednotky začaly postupovat vpřed, Volks-Werfer-Brigade 7 je následovala, aby mohla poskytovat palebnou podporu 5. Panzer-Armee. Nakonec zaujala postavení na východním okraji belgického města St. Vith. Když ovšem americký odpor zesílil a příznivější klimatické podmínky nad zasněženými pláněmi umožnily Spojencům nasazení letectva, brigáda se chtít nechtít musela připojit k německému ústupu na východ.

V lednu a únoru roku 1945 se Volks-Werfer-Brigade 7 podílela na poslední, zoufalé obraně Saarbrückenu proti útoku americké Sedmé armády Alexandra Patche. Josef Gangl si tehdy opět vysloužil pochvalu za mimořádnou statečnost v boji. O jaký typ hrdinství se v tomto případě jednalo, sice nevíme, nicméně 8. března byl vyznamenán zlatým křížem.³⁸ O něco později byl povýšen na majora a stal se velitelem 2. praporu svého pluku. V této fázi války už ale velel jen tolika vojákům, že byli sotva schopni zajistit obsluhu jediné baterie.

Ani Gangl nedostal příliš času na to, aby se ze svého povýšení mohl náležitě radovat. Jeho oslabená brigáda – disponující sotva polovičním počtem vojáků, pouze několika funkčními vozidly a žádnými raketometry – v této fázi války v podstatě již jen ustupovala. Přesouvala se pouze v noci, aby se tak vyhnula útokům spojeneckých letadel. Volks-Werfer-

-Brigade 7 postupovala jihovýchodním směrem a v prvním dubnovém týdnu dorazila do okolí bavorského Peissenbergu, kde Gangl vyrůstal. Jeho pluk již nijak nepřipomínal homogenní bojovou jednotku a jeho velitel, brigádní generál Dr. Kurt Paape,³⁹ jej nakonec rozdělil na jednotlivé prapory a nařídil jejich velitelům, aby své zbývající muže dovedli do Tyrolska a hlásili se u tamních důstojníků, kteří budou organizovat obranu „alpské pevnosti“.

Nevíme, kudy se Gangl s přibližně třiceti vojáky ze svého praporu do Rakouska vydal, ovšem je poměrně pravděpodobné, že rychlý průnik Američanů do Dolního Bavorska je donutil z Peissenbergu zamířit nejprve východním směrem do Bad Tölzu a teprve pak se vydat na jih údolím řeky Isar. Po dalších asi dvaceti kilometrech, v místech, kde Isar vytéká z přehrady Sylvensteinsee a teče severním směrem, Gangl a jeho muži patrně znovu zamířili k východu a přešli hranici s Rakouskem. Jakmile přešli tuto původní hranici z roku 1938, zamířili zřejmě znovu na jih údolím Achental a po východním břehu jezera Achensee a odtud v Jenbachu do údolí řeky Inn. Jakmile tedy Gangl a jeho spolubojovníci v polovině dubna dorazili do oblasti, v níž von Hengl organizoval svou severozápadní alpskou frontu, stali se součástí bojové skupiny Giehl se sídlem ve Wörglu.

Patrně se již nikdy nedozvíme, zda Josef Gangl své vojáky do Rakouska dovedl s vážným úmyslem zapojit se do posledního boje proti Američanům nebo zda pouze hledal místo, kde by se i s nimi mohl v klidu dočkat konce války. Nevíme ani, jestli tento dělostřelecký důstojník wehrmachtu, který byl třikrát vyznamenán za statečnost v boji, dosud věřil vůdci, jemuž přísahal svou absolutní věrnost. Ovšem o jeho úmyslech svědčí názorně skutečnost, že již nedlouho po svém příjezdu do Wörglu kontaktoval odbojovou skupinu Aloise Mayra a nabídl mu zbraně i svou pomoc. Jednalo se o klasický příklad zrady vůdce i vlasti, za nějž hrozil trest smrti nejen Ganglovi,⁴⁰ ale v této fázi války již i celé jeho rodině včetně ženy a dětí.

I přes obrovské riziko pro sebe i své blízké ale Josef Gangl toto rozhodnutí nakonec učinil – a v konečném důsledku za to zaplatil svým životem. Položil jej za záchranu významných francouzských vězňů, kteří byli internováni na pohádkovém zámku.

NEDOCHOVALY SE SICE ŽÁDNÉ informace o tom, jak se Gangl s wörgelským odbojem zkontaktoval, ovšem můžeme o tom spekulovat.

První možností je, že když Gangl začal pracovat ve štábu bojové skupiny Giehl, dostal se tam k informacím od zpravodajské služby, v nichž byly Mayr, Hagleitner a další občané města Wörgl označeni za příslušníky odbojové organizace, a následně je z vlastní iniciativy vyhledal. To ovšem není příliš pravděpodobné, protože pokud by byla jména představitelů místního odboje známa, byli by patrně okamžitě zatčeni. Gestapo i SS byly i v posledních týdnech války v Tyrolsku velmi aktivní a hromadné popravy všech skutečných i domnělých antifašistů a „zrádců“ v řadách vojáků i civilistů byly poměrně časté. Ve štábu von Henglovy Alpské fronty Severozápad byly zastoupeni i představitelé obou těchto organizací (i když možná proti von Henglově vůli) a ti by se zcela jistě dožadovali informací, které by jim umožnily příslušníky místního odboje identifikovat.

Jako další možnost se nabízí to, že se Gangl v průběhu svého působení ve štábu bojové skupiny Giehl dozvěděl jméno některého příslušníka místního odboje a spojil se s ním. To je sice možné, ale také nepříliš pravděpodobné. S ohledem na nechvalně proslulé praktiky gestapa a SS by patrně žádný odbojář neuvěřil, že takovýto návrh vysoce postaveného důstojníka wehrmachtu není léčka. Gangl by se nejspíše dočkal šetrného odmítnutí s poukazem na to, že dotyčný vůbec netuší, o čem hovoří. V horším případě mohl skončit v řece Inn s prostřelenou hlavou.

Nejpravděpodobnější se zdá být varianta, že Gangl navázal kontakt s místním odbojem prostřednictvím nějakého důvěryhodného prostředníka. Jak jsme se již dozvěděli v předcházející kapitole, několik

důstojníků rakouského původu v jednotkách rozmístěných v Kufsteinu, Wörglu a jejich okolí – například Gebirgsjäger-Ersatz-Bataillon 136, Reserve-Gebirgsjäger-Bataillon 137 a Gebirgs-Artillerie-Ersatz-Abteilung 118 – se aktivně zapojilo do protinacistického odboje nebo s ním alespoň sympatizovalo.

Protože se tyto organizace, konkrétně poddůstojnická akademie horských myslivců, rovněž podílely na vzniku von Henglových bojových skupin, není vyloučeno, že se Gangl při plnění svých oficiálních povinností s některým z těchto antifašistů seznámil. Přišel Gangl se svým návrhem jako první, nebo se naopak někdo obrátil na něj? To se patrně již nikdy nedozvíme, nicméně je nepochybné, že tento úvodní kontakt vyžadoval vysokou míru důvěry i odvahy na obou stranách. Pokud by se ukázalo, že daná osoba je ve skutečnosti provokatér, před popravčí četou by vás patrně nic nezachránilo.

Gangl tedy nějakým způsobem navázal kontakt s Mayrovou a Hagleitnerovou skupinou a následně se díky své funkci ve štábu bojové skupiny Giehl stal jejich užitečným spojencem. Gangl se mohl při plnění svých oficiálních povinností zcela volně pohybovat v prostoru mezi Rosenheimem, Kufsteinem a Wörglem. Zodpovídal totiž za komunikaci s ostatními bojovými skupinami a dohlížel na výstavbu kontrolních stanovišť na silnicích, kterou zajišťovala organizace Todt,⁴¹ i zaminování klíčových komunikací a mostů. Dělal si přitom podrobné poznámky o rozmístění těchto překážek a síle a výzbroji jednotek wehrmachtu i Waffen-SS v oblasti a následně je předával Hagleitnerovi, který zajistil, že se prostřednictvím POEN-O5 dostaly ke Spojencům. Gangl povstalcům poskytoval zbraně a střelivo, a dokonce i informace o tom, kteří z důstojníků ve štábu jeho bojové skupiny jsou přesvědčení nacisté a kterým z nich by příslušníci odboje případně mohli důvěřovat. Do druhé kategorie patřila i asi desítka jeho bývalých spolubojovníků z Werfer-Regiment 83 – důstojníků i řadových vojáků – kteří s Ganglem přišli do Rakouska a kteří se rovněž s nacismem vnitřně rozešli.

Ve dnech následujících po Ganglově počátečním kontaktu s wörgelskou odbojovou skupinou se ukázalo, že se jedná o přesvědčeného antinacistu i profesionálního vojáka. Alois Mayr proto na schůzce, která se konala v pondělí 30. dubna, pověřil Josefa Gangla koordinací bojových akcí celé skupiny.⁴² Gangl nejprve rozhodl, že se povstalci pokusí zabránit realizaci dvou Giehlových rozkazů.⁴³ Ty se týkaly toho, že Wörgl se bude americkému útoku velmi intenzivně bránit a že významné mosty a komunikace budou zničeny pomocí řízené demolice.

Ganglovo druhé rozhodnutí se týkalo Francouzů internovaných na zámku Itter, o nichž se dozvěděl nedlouho po svém úvodním kontaktu s wörgelským odbojovým hnutím. Tyto významné vězně bylo nepochybně třeba ochránit, nicméně tato iniciativa musela zůstat utajena, aby pokud možno nedošlo ke střetu s jednotkami Waffen-SS nebo wehrmachtu.

Gangl rozhodl, že zbraně a střelivo nezbytné pro tuto záchrannou operaci bude vhodné ukrýt někde mimo vlastní Wörgl. Následujícího dne proto Mayr společně s místním automechanikem jménem Hans Schef-fold převezli dva náklady nezbytného vybavení ze sklepa hostince Neue Post na opuštěný statek v obci Kelchsau, asi 10 kilometrů jihovýchodně od Wörglu.

Gangl chtěl sice francouzské vězně osvobodit co nejdříve, ovšem neustále se měnící situace v údolí řeky Inn mu neumožňovala podniknout okamžité kroky na jejich záchranu. V úterý 1. května ráno, tedy v době, kdy Mayr a Scheffold převáželi náklad zbraní, nařídil Giehl Ganglovi, aby provedl inspekci jednotek rozmístěných kolem silnice vedoucí z Rosenheimu jižním směrem do Kufsteinu. Následujícího dne Ganglovi svazovalo ruce celodenní jednání s plukovníkem Forsterem, který velel rezervním silám ve Wörglu. A pokud Gangl uvažoval o záchraně Francouzů ve čtvrtek 3. května, jeho naděje vzala za své, když se elementy jeho bojové skupiny rozmístěné v okolí německého Niederaudorfu, tedy

ve vzdálenosti asi 10 kilometrů od Kufsteinu, střetly s americkými vojáky z 12. obrněné divize.⁴⁴

Přítomnost Američanů prakticky na dohled hranic vedla ve Wörglu i v jeho okolí k zintenzivnění horečných příprav. Krátce po poledni vyslal von Hengl Forsterovy záložní síly do Schwazu, aby posílily obranu údolí řeky Inn, nicméně americké letectvo a dělostřelectvo tuto jednotku rozprášilo, sotva se dostala do vzdálenosti 8 kilometrů od města. Pozdě odpoledne již byly elementy bojové skupiny Giehl na pozicích severně od Kufsteinu v podstatě zlikvidovány, a von Hengl se proto večer rozhodl, že své zbývající vojáky – nyní již sotva 1400 mužů – stáhne na nové pozice východně od zámku Itter. Jeho rozkaz se ovšem netýkal samostatně operujících jednotek Waffen-SS, které v této oblasti působily a které po odchodu von Henglových vojáků pronikaly i do Wörglu.

Právě příchod velkého počtu všeho schopných vojáků Waffen-SS Gangla donutil, aby se s wehrmachtem s definitivní platností rozešel. Ve čtvrtek pozdě večer, když Giehl a jeho důstojníci nasedali do aut a opouštěli Wörgl, se Gangl sešel s Aloisem Mayrem, který měl značné obavy. Představitel místního odboje se oprávněně domníval, že odchod von Henglových vojáků umožní nově příchozím vojákům Waffen-SS, aby si na místním obyvatelstvu začali vylévat svůj hněv.

Mnozí obyvatelé Wörglu se totiž již začali připravovat na příchod Američanů a vyvěšovali bílé vlajky. Tyto obavy zcela určitě nebyly liché: sotva o 10 dní dříve vydal Heinrich Himmler rozkaz, v němž se uvádělo, že „všechny osoby mužského pohlaví v domě, na němž bude viset bílá vlajka, budou zastřeleny. Žádné výmluvy při provádění tohoto příkazu nebudou tolerovány. Za osoby mužského pohlaví jsou v tomto případě považováni všichni muži starší 14 let.“⁴⁵ Gangl si byl určitě vědom toho, že pouze on, jeho vojáci a ozbrojení příslušníci odboje mohou obyvatelům Wörglu zajistit alespoň jakousi bezpečnost. Proto se rozhodl ve městě zůstat i přesto, že zbytek Giehlovy bojové skupiny již odjel.

Ovšem v pátek 4. května ráno se náhle před tímto dělostřeleckým důstojníkem a novopečeným povstalcem objevil jiný problém – možná ještě závažnější než organizování obrany města Wörgl. Krátce po 11. hodině, právě když Gangl Hagleitnerovi a jeho spolubojovníkům vydával automatické zbraně a granáty, se objevila skupina povstalců, která doprovázela rozcuchaného muže na kole. Ten došel až ke Ganglovi a s výrazným cizím přízvukem mu řekl, že se jmenuje Andreas Kobot a že přináší důležité zprávy ze zámku Itter.

KAPITOLA 5

NEJISTÁ BUDOUCNOST

TO, ŽE SE ANDREASI KROBOTOVI PODAŘILO BEZPEČNĚ dojet ze zámku Itter až do Wörglu, vypadalo téměř jako zázrak. Von Hengel se sice se svými vojáky stáhl na pozice východně od zámku, nicméně silnice, po nichž se tento český kuchař vydal západním směrem, rozhodně nebyly bezpečné. V celém regionu se dosud pohybovali ke všemu připravení vojáci Waffen-SS – budovali silniční zátarasy, pátrali po dezertérech, a pokud narazili na rakouské odbojáře, stříleli po nich. Krobot si ovšem dával pozor a navíc měl štěstí. Podařilo se mu vyhnout se všem překážkám, dojet až do Wörglu a informovat příslušníky tamního odboje o kritické situaci francouzských zajatců na zámku Itter.

Podmínky, které zorganizování takovéto záchranné mise umožnily, se utvářely již několik měsíců. Přestože francouzští vězni na zámku Itter zcela určitě žili v mnohem lepších podmínkách než většina ostatních lidí vězňených nacisty, zpočátku pohodlný život na zámku Itter se postupně